

Inleiding

Citation for published version (APA):

de Groot, R. (1992). Inleiding. In G. R. Weyers (Ed.), *Praktisch juridisch Duits: Einführung in das Recht und die Rechtssprache der Bundesrepublik Deutschland* (pp. XI-XIV). Samsom H.D. Tjeenk Willink.

Document status and date:

Published: 01/01/1992

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Inleiding

Als juridische teksten moeten worden vertaald, dient vanuit één rechtstaal in een andere rechtstaal te worden vertaald. Welke vragen daarbij opkomen en welke hulpmiddelen bij het beantwoorden van die vragen gebruikt kunnen worden, is het beste aan de hand van een concreet voorbeeld te illustreren. Stel we komen in een Duitstalige door een jurist over een juridisch onderwerp geschreven brief de volgende in het Nederlands te vertalen zin tegen: "*Wegen der beschränkten Geschäftsfähigkeit von Hans Maier ist der abgeschlossene Vertrag schwebend unwirksam.*"

Hoe dient deze zin nu in het Nederlands te worden vertaald? We moeten daarbij allereerst de vraag beantwoorden in welke Nederlandse rechtstaal moet worden vertaald. Het is immers niet zo, dat binnen elke taal slechts één juridisch jargon bestaat, dat we als rechtstaal kunnen typeren. Bij één taal kunnen meerdere rechtstalen behoren. Een rechtstaal is onlosmakelijk verbonden met een rechtssysteem. De inhoud van de begrippen van een rechtstaal worden bepaald door de structuur van het bij die rechtstaal behorende rechtssysteem. Indien een taal in meerdere rechtssystemen rechtstaal is, bestaan er daarom binnen die taal even vele rechtstalen als er rechtssystemen zijn, waarbinnen die taal als rechtstaal wordt gebruikt. Die rechtstalen komen gedeeltelijk met elkaar overeen, maar er kunnen ook belangrijke verschillen in terminologie optreden. Bekend is bijvoorbeeld het feit, dat de term "arrondissementsrechtbank" een volstrekt verschillende betekenis heeft, al naar gelang de term met betrekking tot het Nederlandse of het Belgische rechtsstelsel wordt gebruikt. De Nederlandse taal is rechtstaal in vijf verschillende rechtssystemen, namelijk in Nederland, België, Suriname, de Nederlandse Antillen en Aruba. Als een juridische tekst in het Nederlands moet worden vertaald, moet derhalve worden beslist in welke van deze vijf rechtstalen moet worden vertaald. Slechts zelden behoeft deze keuze overigens echt bewust te worden gemaakt: uit de vertaalopdracht blijkt meestal wel stilzwijgend in welke terminologie de opdrachtgever een vertaling wenst. Laten we ter wille van het te geven vertaalvoorbeeld nu besluiten te vertalen in de terminologie van het rechtssysteem van Nederland, althans juridisch precieser geformuleerd in de terminologie van het rechtssysteem van het Europese deel van het Koninkrijk der Nederlanden.

Voordat we op zoek kunnen gaan naar als vertaling in aanmerking komende Nederlandse terminologie dienen we zo precies mogelijk te begrijpen, wat de Duitse zin beoogt te zeggen. Daarbij is trouwens ook weer van belang vast te stellen in welke Duitse rechtstaal de brontekst is gesteld. Ook het Duits is immers rechtstaal in

meerdere rechtssystemen, namelijk in de Bondsrepubliek Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. De beantwoording van deze vraag is echter niet moeilijk. Het zal vrijwel steeds volslagen duidelijk zijn in het perspectief van welk rechtssysteem een bepaald juridisch document is geformuleerd. Voor de boven gegeven brontekst is dat het rechtssysteem van de Bondsrepubliek Duitsland. We dienen de inhoud van de te vertalen tekst daarom in het perspectief van dat rechtssysteem te ontleden, alvorens we tot vertaling kunnen overgaan.

Bij een dergelijke ontleding neigt men er snel toe om met de zelfstandige naamwoorden te beginnen: in casu dus met Geschäftsfähigkeit en Vertrag. Daar is op zich niets op tegen, maar men diene wel te beseffen, dat bepaalde andere woorden juridisch-terminologisch gezien onlosmakelijk met die zelfstandige naamwoorden kunnen zijn verbonden. Na enig zoeken ontdekken we: "Geschäftsfähigkeit ist die Fähigkeit, durch eigenes Handeln wirksam Rechtsgeschäfte abzuschließen." Natuurlijk kan een dergelijke ontdekking nieuwe te onderzoeken vragen oproepen (weet U wat een Rechtsgeschäft is?). Laten we echter aannemen, dat we de gevonden en zoëven geciteerde verklaring begrijpen. We kunnen dan vervolgens op zoek gaan naar een overeenkomstig begrip in het Nederlandse rechtssysteem. Een overeenkomstig begrip vinden we weer na enig zoeken in de term "handelingsbekwaamheid". Maar het is nog te vroeg om deze term als vertaling op te schrijven, want wat beoogt het bijvoeglijk naamwoord "beschränkt" in de Duitse zin aan te geven? Zelfs bij een zeer beperkte beheersing van de Duitse en Nederlandse taal weten we dat "beschränkt" in de regel met "beperkt" kan worden vertaald. Mogen we onze vertaling daarom starten met de zinswending "Wegens de beperkte handelingsbekwaamheid van Hans Maier ..."? Het antwoord moet ontkennend luiden. Een Nederlands jurist kan met het bijvoeglijk naamwoord "beperkt" behorend bij "handelingsonbekwaamheid" niets beginnen. Een mens is naar Nederlands recht handelsbekwaam of handelingsonbekwaam, één van beiden: maar zeker niet "beperkt handelingsbekwaam". Een Nederlands jurist zou bij het zien van de uitdrukking "beperkt handelingsbekwaam" wellicht op de gedachte kunnen komen, dat een vertaalfout is gemaakt. Zou in de vertaling wellicht "tijdelijke feitelijke onbekwaamheid" of (uit de aard der zaak beperkte) "handlichting" zijn bedoeld? Het zou te ver gaan om op deze plaats deze potentiële gedachtensprong nader uit te werken. Vast staat echter, dat we de eerste woorden van onze vertaling nog niet op papier kunnen zetten. Nader onderzoek naar de term "beschränkt" is geboden. Met betrekking tot de Geschäftsfähigkeit blijkt het Duitse recht een driedeling te kennen: Geschäftsunfähigkeit, beschränkte Geschäftsfähigkeit en Geschäftsfähigkeit. Het Nederlandse recht kent slechts een - boven reeds vermelde - tweedeling: iemand is handelingsonbekwaam of handelingsbekwaam; tertium non datur. In de onderhavige tekst blijkt dus het bijvoeglijk naamwoord "beschränkt" tezamen met het zelfstandige naamwoord "Geschäftsfähigkeit" een juridische terminus technicus te zijn. Vergelijking met het Nederlandse recht levert op, dat de term in het Nederlands als "handelingsonbekwaamheid" - zonder toevoeging van een bijvoeglijk naamwoord - kan worden vertaald.

Laten we terwille van tijd en plaats geen problemen opwerpen ten aanzien van de Nederlandse vertaling van de woorden "der abgeschlossene Vertrag": "de gesloten

overeenkomst" is de voor de hand liggende vertaling in de terminologie van het Nederlandse rechtssysteem. Laten we daarom maar nog wel met potlood of moderne variant daarop de volgende tussenbalans maken: "Wegens de handelingsonbekwaamheid van Hans Maier is de gesloten overeenkomst ...".

Wat betekent echter in die Duitse tekst "schwebend unwirksam"? Zou de Nederlandse vertaling "zwevend ongeldig" of iets dergelijks kunnen zijn? Geen Nederlands jurist kan zich daarbij evenwel een voorstelling maken. Er is iets aan de hand met die overeenkomst, zo zal hem duidelijk zijn, maar wat precies? Nadere bestudering van het Duitse recht levert het volgende op. Indien een handelingsonbekwame een overeenkomst sluit, komen niet direct verbintenissen tot stand. Zulks gebeurt pas, indien de wettelijke vertegenwoordiger de overeenkomst "genehmigt": deze moet achteraf toestemming geven, willen er verbintenissen ontstaan. In Nederland is het rechtsgevolg van een door een handelingsonbekwame gesloten overeenkomst anders: de overeenkomst is geldig en er ontstaan dus direct verbintenissen; de overeenkomst is echter vernietigbaar, dus kan door de wettelijk vertegenwoordiger worden aangetast: de verbintenissen worden dan geacht nooit te hebben bestaan. De vraag kan worden gesteld, of het Duitse "schwebend unwirksam" door het Nederlandse "vernietigbaar" kan worden vertaald. Het antwoord op deze vraag moet stellig ontkennend luiden. De te vertalen zin beschrijft immers het rechtsgevolg naar Duits en niet naar Nederlands recht. Het Duitse rechtsgevolg moet derhalve in het Nederlands worden omschreven. Een verdedigbare vertaling van de te vertalen zin is derhalve m.i.: "*Wegens de handelingsonbekwaamheid van Hans Maier zijn uit de afgesloten overeenkomst slechts verbintenissen onder opschortende voorwaarde ontstaan*".

Welke boeken kan men nu gebruiken om de inhoud van te vertalen terminologie en van mogelijk als vertaling te gebruiken termen te bestuderen. Het ligt voor de hand om in de eerste plaats te denken aan tweetalige juridische woordenboeken. De thans op de markt zijnde twee- of meertalige juridische woordenboeken blijken echter niet te voldoen. Sommige termen vinden we daarin niet en bovendien worden noch van de brontermen noch van de vertaalsuggesties contexten of bronvermeldingen van contexten gegeven. Men blijft steken op het niveau van niet toegelichte woordenlijsten. Zo vinden we in Scheer, *Wörterbuch der deutschen und niederländischen Rechtssprache* voor "Geschäftsfähigkeit" de vertaalsuggestie "handelingsbekwaamheid" en voor "Geschäftsunfähigkeit" de vertaalsuggestie "onbekwaamheid tot het aangaan van overeenkomsten"; de combinatie "beschränkte Geschäftsfähigkeit" zoekt men tevergeefs. Onder het trefwoord "unwirksam" vinden we "1. niet effectief; 2. krachteloos, van onwaarde; für - erklären: ongeldig, nietig verklaren; - werden: rechtskracht verliezen." Ook het trefwoord "schwebend" biedt geen soelaas: "zwevend, hangend; die -en Geschäfte: de lopende zaken; die -e Schuld: de vlottende schuld." Het woordenboek kan ons dus niet helpen.

We moeten daarom uitwijken naar andere hulpmiddelen, bijvoorbeeld naar eentalige juridische woordenboeken, die in de desbetreffende taal (in casu Duits) een verklaring geven van in die rechtstaal voorkomende juridische begrippen. Beter nog is het echter om de te vertalen termen op te zoeken in handboeken over het desbetreffende

rechtssysteem, in ons voorbeeld in handboeken over Duits privaatrecht. Vervolgens moet in Nederlandse eentalige juridische woordenboeken en in handboeken over het Nederlandse rechtssysteem worden gezocht naar termen die als vertaling in aanmerking komen. Al met al een omslachtige en buitengewoon veel tijd kostende procedure. Aan de hand van de vermelde hulpmiddelen zal de vertaler rechtsvergelijkend moeten vaststellen, welke termen uit de ene rechtstaal door welke begrippen uit de andere rechtstaal kunnen worden vertaald of omschreven. Dit is met name moeilijk omdat de beschikbare hulpmiddelen niet voor rechtsvergelijkende doeleinden zijn geschreven. Het kan zijn dat bepaalde aspecten, waarop het juist aankomt, minder goed uit de verf komen.

Het verschijnen van het boek "Praktisch Juridisch Duits" is daarom een belangrijke gebeurtenis. In dit boek worden voor vertalers essentiële delen van het Duitse rechtssysteem in het Duits beschreven voor een publiek, dat al (enigszins) op de hoogte is van het Nederlandse rechtssysteem. Weliswaar wordt in de hoofdttekst niet uitdrukkelijk met het Nederlandse rechtssysteem vergeleken, maar in de beschrijving van het Duitse rechtssysteem is bijzondere aandacht gegeven aan die aspecten van het Duitse recht, die van het Nederlandse verschillen. Het boek is daarom een voortreffelijk voorbeeld van wat in de rechtsvergelijkende literatuur als "impliciete rechtsvergelijking" wordt getypeerd. Het boek is daarom uitermate geschikt voor iedere Nederlandse vertaler of jurist, die zich in het Duitse recht wil inwerken. Hij of zij leert de relevante termen meteen in hun context kennen en komt in de beschrijving van het Duitse recht meteen saillante verschilpunten met het Nederlandwe recht tegen. De talrijke voetnoten, die voor de Duitse terminologie vertaalsuggesties of omschrijvingen in de terminologie van het Nederlandse rechtssysteem geven, vereenvoudigen het rechtsvergelijkende inwerken van de lezer. Het spreekt na het voorgaande vanzelf, dat het boek ook voor het incidenteel naslaan van de betekenis van een Duitse term en de context ervan, alsmede bij het nadenken over mogelijke vertalingen van die term in het Nederlands uitstekend geschikt is. De uitgebreide registers maken het werk voor dat doel gemakkelijk hanteerbaar. Het onderhavige boek mag daarom in geen enkele bibliotheek van een juridisch vertaler Duits-Nederlands of van een jurist met regelmatige beroepscontacten met Duitsland ontbreken. Ik spreek bovendien de hoop uit, dat dit boek door deze personen sneller wordt "stuk gelezen" dan de bestaande tweetalige juridische woordenboeken.

Ten aanzien van dit boek "Praktisch Juridisch Duits" gaat verder hopelijk het spreekwoord "goed voorbeeld doet goed volgen" op. Het is verheugend, dat de uitgever tevens de publicatie van twee andere boeken "Praktisch Juridisch Engels" en "Praktisch Juridisch Frans" heeft aangekondigd. Het zou fijn zijn, als de voorbereiding van nog verdere delen ter hand zou worden genomen. Vertalend en juridisch Nederland heeft reden om auteurs en uitgever daarvoor dankbaar te zijn.

Maastricht, voorjaar 1992

Prof. Mr Gerard-René de Groot,
hoogleraar rechtsvergelijking en internationaal
privaatrecht aan de Rijksuniversiteit Limburg

Lijst van gebruikte afkortingen

Abs.	Absatz
AG	Aktiengesellschaft
AGB	Allgemeine Geschäftsbedingungen
AGBG	Gesetz zur Regelung der Allgemeinen Geschäftsbedingungen
AktG	Aktiengesetz
BetrVG	Betriebsverfassungsgesetz
BilanzrichtlinienG	Bilanzrichtliniengesetz
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
BGH	Bundesgerichtshof
d.h.	das heißt
e.V.	eingetragener Verein
eG	eingetragene Genossenschaft
EG	Europäische Gemeinschaft
EheG	Ehegesetz
GG	Grundgesetz
GenG	Genossenschaftsgesetz
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung
GmbH & Co KG	zie tekst
GmbHG	GmbH-Gesetz
GWB	Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen
HausTWG	Haustürwiderufungsgesetz
HGB	Handelsgesetzbuch
i.G.	in Gründung
i.L.	in Liquidation
KG	Kommanditgesellschaft
KGaA	Kommanditgesellschaft auf Aktien
KGen	Kommanditgesellschaften
NBW	Nieuw Burgerlijk Wetboek
OHG	Offene Handelsgesellschaft
ProdHaftG	Produkthaftungsgesetz
RA	Rechtsanwalt
RabattG	Rabattgesetz
STVG	Straßenverkehrsgesetz

XVI

u.a.	unter anderem
u.U.	unter Umständen
UmwandlungsG	Umwandlungsgesetz
UWG	Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb
VerbrKrG	Verbraucherkreditgesetz
WEG	Wohnungseigentumsgesetz
ZPO	Zivilprozeßordnung
ZugabeVO	Zugabeverordnung